

„Przeprowadzenie prac konserwatorskich wnętrza tzw. kaplicy na zamku w Kwidzynie” – program prac.

Rys historyczny

Wnętrze to nosi zwyczajową nazwę „kaplica”, jednak analiza jego usytuowania, wystroju architektonicznego oraz opublikowanych źródeł i opracowań dotyczących historii zamku Kapituły Pomezkańskiej w Kwidzynie wskazują na możliwość zlokalizowania w tej izbie innej funkcji w okresie średniowiecza. Odślonięte w trakcie prowadzonych ostatnio badań wnęki średniowieczne z miejscami do osadzenia półek zdają się wskazywać na możliwość istnienia w tym wnętrzu kancelarii i archiwum. Jest to tym bardziej słuszne, że izba sąsiaduje ze średniowiecznym mieszkaniem prepozyta katedry – osoby odpowiedzialnej za funkcjonowanie kapituły i zarządzającej całym zespołem architektonicznym.

Wnętrze było w całości tynkowane, na wysklepkach w przęśle północnym istnieje zachowana w bardzo dużym stopniu do dzisiaj polichromia składająca się z wici roślinnej oraz wplecionych w nią postaci. Przęsło południowe takowej polichromii nie posiada (nie zachowały się jej ślady). Nie stwierdzono także, pomimo istnienia średniowiecznych tynków, śladów polichromii na ścianach pomieszczenia. Wnętrze nie posiadało zapewne posadzki a podłogę drewnianą. Rozwiązanie takie – być może oryginalne z okresu średniowiecza – zapewniało lepsze warunki termiczne w izbie (znajduje się ono nad przejazdem bramnym i w związku z tym narażone było na przemarzanie od przejazdu bramnego). Istniejąca obecnie pod parkietem z okresu międzywojennego XX wieku drewniana podłoga pochodzi zapewne z połowy XIX wieku; wykonana jest z desek o znacznej szerokości. Pomieszczenie ogrzewane było pierwotnie kominkiem, obecnie znajduje się w nim piec z początku XX wieku z wkładem elektrycznym. Nie zachowały się, poza śladami w konstrukcji ściany, jakiegokolwiek elementy pozwalające na rekonstrukcję kominka. Wnętrze oświetlane jest poprzez okno znajdujące się w elewacji północnej zamku, nad brama wjazdową. Wydaje się, że pierwotnie był to ostrołuczny otwór okienny analogiczny do okien istniejących na tej elewacji przed 1836 rokiem (inventaryzacja z tego roku).

Założenia konserwatorskie:

Rezultatem prac konserwatorskich w pomieszczeniu ma być zachowanie go w postaci jaka miał przed przebudowami oraz przywrócenie elementów średniowiecznego wyposażenia (polichromie oraz artykulacja ściany zachodniej wnętrza). Uznano, że ze względu na stopień zachowania autentycznej substancji należy pokazać wszelkie istotne wartości, nawarstwienia i przekształcenia w oparciu o badania historyczne oraz technologiczne. Wnętrze powinno być scalone w taki sposób, aby wyeksponować architekturę i polichromię średniowieczną, a także dawać jasny przekaz historii zmian architektonicznych. Uczytelnic należy znajdujące się na ścianie południowej relikty kominka dogrzewającego wnętrze. Zakres oraz sposób tego uczytelnienia określony zostanie w trakcie prac konserwatorskich prowadzonych we wnętrzu.

Konserwacja ma na celu oczyszczenie elementów wystroju wnętrza z wtórnych pobiał na ścianach oraz sklepieniu oraz wzmocnienie polichromii i podłoga. Decyzje o sposobie uczytelnienia dekoracji malarskich podjęta zostanie po usunięciu przemałowań z powierzchni ścian i sklepienia w całym wnętrzu. Rezultatem powinna być jednolita ekspozycja wnętrza i jego elementów z zachowaniem patyny, z poszanowaniem oddziaływania czasu. Podczas prac, we współpracy z nadzorem MZM, należy kontynuować prace badawcze mające na celu rozpoznanie historii zmian architektonicznych.

Program prac konserwatorskich

1. Konserwacja wątku ceglanego

Przeprowadzić pełną konserwację dostosowaną do wyników badania zasolenia i na obecność bakterii nitryfikacyjnych. Przewidzieć iniekcje spękań oraz wzmocnienie struktury muru przy zastosowaniu preparatów krzemooorganicznych dających efekt hydrofilny. Uwzględnić uzupełnienie ubytków cegieł i spoin.

Uzupełnianym fragmentom nadać odpowiednią fakturę zbliżoną do zniszczonych cegieł (otwarte pory powierzchniowe związanych zapraw) lub zachowanej powierzchni spieku w partiach przemurowanych. Większe ubytki oraz miejsca wypukłe uzbroić drutem odpornym na korozję. Kształt spoiny dobierać lokalnie w zależności od występujących spoin oryginalnych oraz przewidzieć zastosowanie zaprawy o zwiększonych możliwościach gromadzenia soli.

W przypadku posuniętej destrukcji pojedynczych cegieł wymienić je na nie zasoloną, dobraną lokalnie cegłę (w wątku gotyckim - cegłą „gotycką” o odpowiednich wymiarach oraz właściwościach, w partiach przemurowanych - cegłą współczesną). Uzupełnić ubytki w spoinach zaprawą o zwiększonych możliwościach gromadzenia soli w stosunku do oryginalnych.

2. Konserwacja i renowacja tynków

Usunąć wtórne zanieczyszczenia i pobiałę. Przeprowadzić konserwację tynków, przewidzieć w razie potrzeby wzmocnienie ich struktury preparatami krzemooorganicznymi dającymi efekt hydrofilny. Podkleić tynki w miejscach odspojen, zabezpieczyć krawędzie. W miejscach ubytków założyć nowe wyprawy tynkarskie z zapraw technikami naśladującymi wyprawy tynkarskie średniowieczne. Nowe wyprawy tynkarskie winny odróżniać się od tynków historycznych istniejących we wnętrzu sposobem opracowania powierzchni oraz – w zależności od późniejszej decyzji być założone w poziomie starych tynków bądź poniżej. Nowa wyprawa w obrębie tynków gotyckich powinna otrzymać fakturę naśladującą powierzchnię tynków oryginalnych (nie mogą być sztywno zacierane pacą). Założyć nowe łąty tynkarskie, w partiach średniowiecznych modelując je miękko pędzlem. Tynki wykończyć pobiałą wapienną w odcieniu bieli zbliżonym do tynków średniowiecznych.

3. Konserwacja średniowiecznych polichromii

Przeprowadzić analizę światła UV. Oczyszczyć powierzchnię polichromii z zanieczyszczeń i podkleić ją. W miejscu większych ubytków tynku po założeniu nowych wypraw tynkarskich przeprowadzić scalenie walorowe lokalnie dobieranym kolorem. W miejscach drobnych ubytków, po założeniu zapraw przewidzieć możliwość rekonstrukcji rysunku. Zachować, po oczyszczeniu, pobiałę w miejscach pozbawionych wypraw barwnych. Na nowych tynkach założyć warstwy malarskie scalające kolorystycznie całe wnętrze. Retusz polichromii wykonać metodą możliwą do odróżnienia np. *tratteggio* lub kropka. Sposób i stopień uzupełnień należy uzgodnić na bieżąco z nadzorem konserwatorskim MZM.

4. Konserwacja żeber sklepiennych

Przeprowadzić identyfikacją żeber pod kątem okresu ich powstania oraz materiału, z jakiego zostały wykonane. Oczyszczyć ich powierzchnię z wtórnych przemalowań, wzmocnić odsłonięte kolory, podkleić fragmenty złuszczone, przeprowadzić scalenia kolorystyczne.

5. Konserwacja zachowawcza istniejącego detalu architektonicznego: wsporników i zworników.

Przeprowadzić badania konsol (jednej wybranej) na istnienie w jej strukturze konsoli średniowiecznej. Oczyszczyć konsole i zworniki z wtórnych przemalowań. Przeprowadzić ich pełną konserwację łącznie z uzupełnieniem ubytków kamienia i scaleniem kolorystycznym uzupełnień zgodnie z wymalowaniami z okresu XIX wieku.

6. Konserwacja pieca okrągłego we wnętrzu pomieszczenia

Przeprowadzić konserwację zachowawczą pieca znajdującego się we wnętrzu pomieszczenia. Zamiast trzonu murowanego wykonać konstrukcję stalową bądź aluminiową, do której mocowane będą kafle. Przeprowadzić konserwację kafli. Piec do zdemontowania i zdeponowania w specjalnie

przygotowanym przez Wykonawcę opakowaniu (skrzyni), przeznaczony do ekspozycji we wnętrzach zgodnie z potrzebami Muzeum.

7. Konserwacja podłogi we wnętrzu

Usunąć parkiet z lat 30-tych XX wieku. Dokonać szczegółowych oględzin wszystkich desek także od strony spodniej pod kątem obecności grzyba i w przypadku jego stwierdzenia - zidentyfikować rodzaj grzyba w badaniu mykologicznym. Deski poddać konserwacji w zakresie wskazanym badaniem mykologicznym – z ewentualną wymianą zagrzybionych. Przewidzieć: usunięcie wtórnych warstw (lakierów), impregnację wzmacniającą osłabione drewno, impregnację przeciwgrzybiczną, uzupełnienie ubytków drewnem dostosowanym gatunkowo do drewna oryginalnego (dopuszcza się zastosowanie kitów trocinowych po uzgodnieniu z nadzorem MZM). W przypadku podłogi brakujące partie desek należy uzupełnić nowymi odpowiadającymi oryginalnym (rodzaj, szerokość, grubość). Zawsze stosować drewno sezonowane. Nowe elementy drewniane należy profilaktycznie zabezpieczyć preparatem grzybo- i owadobójczym. Stosować kleje firmowe o odpowiedniej elastyczności. Nie dopuszcza się mechanicznego cyklowania powierzchni i zastosowania lakierobejcy. Scalenie kolorystyczne można wykonać bejcami do drewna. Założyć powłoki zabezpieczające drewno – technologia zostanie ustalona w trakcie prac. Ewentualne braki uzupełnić niewymiarowymi, szerokimi deskami gatunkiem drewna dostosowanym do oryginalnych desek.

8. Konserwacja stolarki drzwiowej- zachowawcza.

Wykonać konserwację w zależności od stopnia zniszczenia drewna i wyników badań mykologicznych.

9. Wymiana istniejących instalacji elektrycznych oraz niskoprądowych – w zakresie określonym w **Przedmiarze robót instalacyjnych dla zadania *Prace konserwatorskie wnętrza tzw. kaplicy na Zamku w Kwidzynie (Oddział Muzeum Zamkowego w Malborku)***, stanowiącym **załącznik nr 1B** i na **Schemacie instalacji elektrycznych i teletechnicznych wnętrza kaplicy**, stanowiącym **załącznik nr 1C**.

10. Prace badawcze:

- a) Przeprowadzić badania petrograficzne oraz fizykochemiczne w następującym zakresie:
 - skład sztucznego kamienia, z którego wykonane są konsole sklepienne (w partiach z tego materiału wykonanych). Przewidzieć wykonanie 2 próbek;
 - określenie materiału użytego do prac rekonstrukcyjnych (konsol oraz żeber sklepiennych). Przewidzieć wykonanie 2 próbek;
 - badania składu fizycznego tynków na wysklepkach z polichromiami, bez polichromii (pole południowe) oraz na ścianach. Przewidzieć wykonanie 6 próbek;
 - badanie polichromii – określenie zastosowanych pigmentów oraz spoiw. Przewidzieć wykonanie 10 próbek.
- b) Przeprowadzić badania mykologiczne drewna desek oraz murów w bliskim sąsiedztwie podłogi.
- c) Przeprowadzić badania zasolenia wątku ceglanego i tynku. Przewidzieć 4 miejsca.
- d) Przewidzieć badanie na obecność bakterii nitryfikacyjnych w murach.

UWAGI:

- a) *Należy stosować materiały o odpowiedniej trwałości, światłoodporności i odwracalności dopuszczone do stosowania w obiektach zabytkowych, wolne od soli rozpuszczalnych w wodzie i innych zanieczyszczeń..*
- b) *Należy stosować zasadę doboru materiałów o odporności zbliżonej do oryginalnych materiałów oraz o właściwościach dostosowanych do lokalnie konserwowanego miejsca (skład chemiczny, nasiąkliwość wodą i paro-przepuszczalność, odporność mechaniczna).*
- c) *Do konserwacji tynków i polichromii należy przewidzieć zastosowanie materiałów opartych na naturalnych składnikach bez użycia żywic sztucznych. Do uzupełnienia tynków i pobiał w obrębie konserwowanych tynków dostosować technologicznie skład nowych materiałów do oryginalnych (na podstawie wyników badań), wykluczając składniki oparte na żywicach sztucznych. Możliwe jest ewentualne lokalne wprowadzenie sztucznych składników w uzasadnionych przypadkach, co będzie rozstrzygane w trakcie prac z nadzorem MZM.*

11. Konserwacja tablicy pamiątkowej znajdującej się na ścianie zewnętrznej dziedzińca.

- a. Stan zachowania: tablica wykonana w zaprawie cementowej, napisy – relief wgłębny; powierzchnia malowana farbą zewnętrzną. Powierzchnia zabrudzona, widoczne spękanie przez całą wysokość prawej strony oraz przy górnej krawędzi. Farba licowa częściowo wypłukana przez zacieki wody opadowej.
- b. Program prac obejmuje: oczyszczenie powierzchni, podklejenie odspojień od lica muru, stabilizacja spękań, wykonanie uzupełnień zaprawą w obrębie spękań oraz przywrócenie estetycznego wykończenia powierzchni (malatura)

Uwaga!

Zamawiający wymaga aby osoby wykonujące bezpośrednio czynności w zakresie realizacji zamówienia, polegające na:

- a. pracach przy konserwacji polichromii ścian,
- b. pracach stolarskich przy konserwacji zabytkowych elementów drewnianych,
- c. pracach elektrycznych instalacyjnych,

zatrudnieni byli przez Wykonawcę lub Podwykonawcę na podstawie umowy o pracę w rozumieniu art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2014r. poz. 1502, z późn. zm.)

*opracowanie:
Bernard Jesionowski
Malbork, październik 2016*